

5. Пирожков С.І. Концептуальні підходи до формування системи національної безпеки України. Проблеми національної безпеки // Стратегічна панорама. 2003. № 1. С. 25-32.
6. Іншин М.І., Мельник Я.Я. Доктрина соціальної безпеки: монографія. Вид-во «Освіта України». Київ, 2020. С.59.

Сіньова Людмила Миколаївна
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри трудового права
та права соціального забезпечення

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНОЇ ОСОБИ В УКРАЇНІ

З 2014 року на частині України ведуться бойові дії в окремих районах Донецької та Луганської областей. 24 лютого 2022 року російська федерація розпочала повномасштабну війну проти України. Невдовзі після російського вторгнення Кабінет міністрів схвалив надання фінансової підтримки для внутрішніх переселенців. В Україні залишається проблема забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб.

Сьогодні велика кількість громадян фактично є вимушеними переселенцями, однак не всі вони юридично отримали відповідний правовий статус та потребують значних ресурсів (житло, одяг, харчування, працевлаштування, влаштування дітей до дитячих садків і шкіл, навчання, перекваліфікація, реабілітація, психологічна та медична допомога тощо) для поновлення свого нормального життя на вільній території України [1, с. 214-215].

Найбільшими труднощами, з якими зіткнулися переселенці стало працевлаштування, фінансові та житлові питання. Таким чином, забезпечення нормальних умов життєдіяльності та недопущення дискримінації у сфері праці та пошук шляхів підвищення ефективності щодо внутрішньо переміщених осіб надзвичайно важливі для України в сучасних умовах реалізації стратегічного курсу побудови соціально орієнтованої ринкової економіки та інтеграції у світовий економічний та правовий простір [2, с. 187].

Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII встановлені гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб. В ст.1 внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

З 24 лютого 2022 року, третина українців була змушена покинути свої домівки. На даний момент, це найбільша криза з переміщенням людей у світі. Близько 7 млн. осіб були переміщені в межах України, тоді як приблизно 13 млн. людей лишаються на територіях, постраждалих від війни, будучи не в змозі виїхати через підвищені безпекові ризики, руйнування мостів і доріг, нестачу ресурсів або інформації про те, де вони можуть знайти прихисток і житло [3].

На отримання довідки і внесення інформації до Єдиної бази даних внутрішньо переміщених осіб мають право особи, які перемістилися з 24 лютого 2022 року з наступних областей: Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Запорізька, Київська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Харківська, Херсонська, Чернігівська, а також м. Київ.

Законом України № 2417-ІХ від 18 липня 2022 року «Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» щодо приведення окремих його положень у відповідність до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» зазначено, що всі внутрішньо переміщені особи, незалежно від регіону, з якого вони перемістились, зможуть реалізовувати в повному обсязі права, передбачені Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

Раніше законодавство розмежовувало внутрішньо переміщених осіб за територіальним принципом та, фактично, давало змогу реалізувати всі передбачені Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» права лише для двох категорій ВПО: які перемістились з тимчасово окупованих територій Автономної Республіки Крим та м. Севастополя і з тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

З початку широкомасштабного військового вторгнення держави-агресора на територію України з'явилась велика кількість внутрішньо переміщених осіб з інших регіонів. У зв'язку із зазначеним не всі внутрішньо переміщені особи могли реалізовувати належні їм права. Наприклад, в ст. 92 закону зазначено, що від негативних наслідків невиконання грошових зобов'язань за кредитними договорами та договорами позики звільнялись виключно внутрішньо переміщені особи з тимчасово окупованих територій АР Крим та м. Севастополя, а також з окремих територій Донецької та Луганської областей. Таким чином, на підставі внесених законодавчих змін всі внутрішньо переміщені особи, незалежно від регіону, з якого вони перемістились, зможуть реалізовувати в повному обсязі права, передбачені Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

Поява внутрішньо переміщених осіб – виклик для України та її соціальної політики, системи соціальних служб та соціальних працівників, адже чинна в країні система соціальної підтримки не передбачала роботи з такою групою клієнтів, а фахівці не були підготовлені для неї, не володіли належним методологічним інструментарієм для роботи. Численні опитування щодо проблем внутрішньо переміщених осіб та їх інтеграції в громади приймаючих територій показали, що серед проблем, які найбільше обтяжують територіальну громаду визначено такі: зростання навантаження на відділи соціального захисту; забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб; зростання навантаження на відділи пенсійного фонду; зростання навантаження на заклади освіти та дошкільні заклади у зв'язку з потребами внутрішньо переміщених осіб; посилення конкуренції на ринку праці; навантаження на медичні заклади. Має місце і несприйняття внутрішньо переміщених осіб населенням громади, конфлікти між ними [4]. З 24 лютого 2022 року ставлення до внутрішньо переміщених осіб зазнало позитивних змін та суттєвої підтримки з боку приймаючих громад.

Слід зазначити, що особа набуває правового статусу внутрішньо переміщеної особи через поставлення на облік в структурному підрозділі з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах рад за місцем фактичного проживання в Україні, про що

видається довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, «довідка переселенця».

Відповідно до Закону «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», внутрішньо переміщені особи користуються тими ж правами та свободами відповідно до Конституції, законів України та міжнародних договорів України, як і інші громадяни України. Забороняється дискримінація внутрішньо переміщених осіб під час здійснення ними будь-яких прав і свобод на підставі, що вони внутрішньо переміщені особи.

Відповідно до ст.9 зазначеного закону внутрішньо переміщені особи мають право на: єдність родини; сприяння органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права у пошуку та возз'єднанні членів сімей, які втратили зв'язок внаслідок внутрішнього переміщення; інформацію про долю та місцезнаходження зниклих членів сім'ї та близьких родичів; безпечні умови життя і здоров'я; достовірну інформацію про наявність загрози для життя та здоров'я на території її покинутого місця проживання, а також місця її тимчасового поселення, стану інфраструктури, довкілля, забезпечення її прав і свобод; створення належних умов для її постійного чи тимчасового проживання; оплату вартості комунальних послуг, електричної та теплової енергії, природного газу в місцях компактного поселення внутрішньо переміщених осіб (містечках із збірних модулів, гуртожитках, оздоровчих таборах, будинках відпочинку, санаторіях, пансіонатах, готелях тощо) за відповідними тарифами, встановленими на такі послуги та товари для населення; забезпечення органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права можливості безоплатного тимчасового проживання (за умови оплати особою вартості комунальних послуг) протягом шести місяців з моменту взяття на облік внутрішньо переміщеної особи; для багатодітних сімей, осіб з інвалідністю, осіб похилого віку цей термін може бути продовжено; сприяння у переміщенні її рухомого майна; сприяння у поверненні на попереднє місце проживання; забезпечення лікарськими засобами у випадках та порядку, визначених законодавством; надання необхідної медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я; влаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади; отримання соціальних та адміністративних послуг за місцем перебування; проведення державної реєстрації актів цивільного стану, внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання за місцем перебування; безкоштовний проїзд для добровільного повернення до свого покинутого постійного місця проживання у всіх видах громадського транспорту у разі зникнення обставин, що спричинили таке переміщення; отримання гуманітарної та благодійної допомоги; інші права, визначені Конституцією та законами України.

Слід наголосити і про обов'язки внутрішньо переміщених осіб щодо дотримання Конституції та законів України, інших актів законодавства; повідомляти про зміну місця проживання структурний підрозділ з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад за новим місцем проживання протягом 10 днів з дня прибуття до нового місця проживання. У разі добровільного повернення до покинутого постійного місця проживання внутрішньо переміщена особа зобов'язана повідомити про це структурний підрозділ з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад за місцем отримання довідки не пізніше як за три дні до дня від'їзду; у разі виявлення подання внутрішньо переміщеною особою завідомо неправдивих відомостей для отримання довідки про взяття на облік відшкодувати фактичні витрати, понесені за

рахунок державного та місцевих бюджетів у результаті реалізації прав, передбачених цим Законом. Внутрішньо переміщена особа зобов'язана виконувати інші обов'язки, визначені Конституцією та законами України.

Як наголошує Артюх Ю.І. основний обов'язок і відповідальність за надання захисту і гуманітарної допомоги внутрішнім переселенцям покладається на національну владу, їм повинен забезпечуватися захист від насильства, тортур, від голоду як методу ведення війни, від використання людей як захисного щита, недобровільного вербування до збройних формувань та від загроз подібних дій [1, с. 219]. Таким чином, держава має забезпечувати нормальні умови життєдіяльності та недопущення дискримінації у всіх сферах та шукати шляхи підвищення ефективності щодо внутрішньо переміщених осіб.

Список використаних джерел:

1. Артюх Ю.І. Правове регулювання соціального забезпечення вимушених переселенців: порівняльний аспект Соціальне право №1/2017 С. 214-219
2. Сінцова Л.М. Працевлаштування внутрішньо переміщених осіб: проблемні питання Проблеми кодифікації трудового законодавства України: тези допов. учасн. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26 квітня 2017 р.) / за ред. проф. М. І. Іншина, відпов. ред. к.ю.н. І. С. Сахарук. – Київ: Принт-Сервіс, 2017. – 267 с.
3. Внутрішньо переміщені особи (ВПО) URL: <https://www.unhcr.org/ua/idps-ua> (дата звернення 07.10.2022)
4. Хомишин І. Реалізація права на освіту внутрішньо переміщеними особами URL:<https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13343/30.pdf> (дата звернення 2.10.2022)

Тищенко Олена Володимирівна
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри трудового права
та праця соціального забезпечення

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ЯК СУСПІЛЬНО-КОРИСНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Багатвікова історія існування людства вказує, що одним з головних запитів суспільства на різних етапах розвитку з первісного до новітнього є запит на підтримку та допомогу, що є мірилом людяності та гуманізму. Як слушно писав Рудольф фон Ієрінг, людина - істота, яка спрямована в суспільство. Людина знаходиться зі своїми потребами у значній залежності від собі подібних, вона б була самою нещасною істотою на світі, якби задоволення її потреб залежало лише від випадку, якщо при цьому людина не могла б розраховувати на підтримку і допомогу собі подібних [1, с. 19]. В розумінні розвитку суспільної взаємодопомоги та підтримки хрестоматійного значення набула історія англійського брокера Уільяма Бута, який ще в 1887 році побачив на березі річки Темзи людину, яка спала на кам'яному парапеті. Це його так шокувало, що він негайно купує закинутий склад у Східному Лондоні і організовує щоденне харчування для декількох тисяч осіб і створює нічліжку для безхатченків. Він настільки вражений тим фактом, яка значна кількість людей перебуває на грані зубожіння, що створює першу в світі Біржу праці в містечку Хедлі (Ессекс), через яку працевлаштовувались тисячі людей [2, с.11-13]. Таким чином фактично було започатковано новий вид діяльності – соціальну роботу, як